
SERBIAN SPIRITUAL REVIVAL WEEK
XXIII

**THE MIDDLE AGES
IN SERBIAN SCIENCE, HISTORY,
LITERATURE
AND ARTS
VII**

SYMPOSIUM
DESPOTOVAC–MANASIJA, August 22–23, 2015

Editorial Board

Stanoje Bojanin, PhD (Belgrade, Serbia); Zlata Bojović, PhD, corresponding member of SASA (Belgrade, Serbia); Pavle Dragičević, MA (Banja Luka, Republic of Srpska); Ekaterina Yakushkina, PhD (Moscow, Russia); Gordana Jovanović, PhD (Belgrade, Serbia); Radoslava Stankova, PhD (Sofia, Bulgaria); Rada Stijović, PhD (Belgrade, Serbia); Jelica Stojanović, PhD (Nikšić, Montenegro); Ljiljana Stošić, PhD (Belgrade, Serbia); Wolfgang Steininger, PhD (Graz, Austria)

Editor-in-Chief
GORDANA JOVANOVIĆ

DESPOTOVAC
2016

ДАНИ СРПСКОГА ДУХОВНОГ ПРЕОБРАЖЕЊА
XXIII

**СРЕДЊИ ВЕК У СРПСКОЈ
НАУЦИ, ИСТОРИЈИ,
КЊИЖЕВНОСТИ
И УМЕТНОСТИ
VII**

НАУЧНИ СКУП
ДЕСПОТОВАЦ–МАНАСИЈА, 22–23. АВГУСТ 2015

Редакција

*др Сјаноје Бојанин (Београд, Србија), др Злаїа Бојовић,
дописни члан САНУ (Београд, Србија), мр Павле Драгичевић
(Бања Лука, Република Српска), др Јекаїерина Јакушкина
(Москва, Русија), др Гордана Јовановић (Београд, Србија),
др Радослава Сїанкова (Софија, Бугарска), др Рада Сїијовић
(Београд, Србија), др Јелица Сїојановић (Никишић, Црна Гора),
др Љиљана Сїошић (Београд, Србија);
др Волфганг Шїајнингер (Грац, Аустрија)*

Главни уредник
ГОРДАНА ЈОВАНОВИЋ

ДЕСПОТОВАЦ
2016

Издавачи
Народна библиотека „Ресавска школа”, Деспотовац
Институт за српски језик САНУ, Београд

За издаваче
Санела Симић
др Јасна Влајић-Поповић

Рецензенти
др Злата Бојовић, дописни члан САНУ (Београд, Србија)
др Гордана Јовановић (Београд, Србија)
др Рада Стијовић (Београд, Србија)
др Љиљана Стошић (Београд, Србија)

ISBN 978-86-82379-66-9

Марија С. Ђинђић
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

УДК: 811.163.41'373.2
355.48(497.11:560)"1402"

ЗНАЧАЈ ДЕЛА ГЕНЕРАЛА ЕМЕРХАЛИСА (ÖMER HALİS) ЗА СРПСКУ ИСТОРИОГРАФИЈУ И ОНОМАСТИКУ*

У раду се анализира значај монографије *Yedi yıl harbi içinde Timur'un Anadolu seferi ve Ankara Savaşı* (За време седмогодишњег похода Тамерлановог похода на Анадолију и битка код Анкаре) генерала Емерхалиса (Омера Халиса) Бијиктаја за српску историографију и ономастику. Монографија је посвећена бици код Ангоре, која се одиграла 1402. године, и пружа значајне податке у вези са учествовањем деспота Стефана Лазаревића и његових одреда. Захваљујући делу генерала Емерхалиса из 1934. године, данас се поседују и подаци где се тачно одиграла Ангорска битка. У раду се разматра и топоним *Срп Гази*, који је остао забележен само у Емерхалисовом делу и који сведочи о храброј борби деспота Стефана Лазаревића и српске војске на страни турског султана Бајазита.

Кључне речи: битка код Анкаре (Ангоре), генерал Емерхалис, пуковник Новица Б. Ракочевић, деспот Стефан Лазаревић, султан Бајазит, Тамерлан, Срп Гази.

На научном скупу Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности V, одржаном 2013. године у Деспотовцу, професорка Гордана Јовановић указала је на значај српског превода дела турског генерала Емерхалиса¹ за српску историографију, јер садржи

* Овај рад је настао у оквиру пројекта *Лингвистичка исцртавања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (бр. 178009), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Ömerhalis Bıyıktaç, *Yedi yıl harbi içinde Timur'un Anadolu seferi ve Ankara Savaşı*, Ankara, 1934. Генерал Емерхалис рођен је 1883. године у Ерзинџану. Завршио је војну школу 1905. године, а 1914. године војну академију. Кретање у служби: 1908. године произведен је у чин поручника, 1914. године у чин капетана, 1918. године у чин мајора, 1921. године у чин потпоручника, а 1922. године у чин пуковника. Промовисан је у чин генерала 1927. године. Учествовао је у турско-италијанском рату (1911–1912), балканским

важне податке о учествовању деспота Стефана Лазаревића у бици код Ангоре 1402. године.²

Новица Б. Ракочевић, пешадијски пуковник за генералштабне послове и српски војни историчар, превео је на српски језик ово дело, које је изашло из штампе четири године након објављивања турског оригинала.³ Пуковник Ракочевић рођен је надомак Колашина 1891. године, а погинуо је вршећи дужност у генералштабу приликом бомбардовања Београда 6. априла 1941. године. Написао је књигу *Рајни џанови Србије џиројив Турске од во-*

жда Карађорђа до краља Пејра, која је објављена у Београду 1933. године. У наше посланство у Истанбул одлази 1934. године. Био је наш први војни изасланик у Анкари, новој престоници Турске, у коју прелази након што је завршена зграда Посланства Краљевине Југославије.⁴ Тих година повећао се и број војних изасланстава управо отварањем изасланстава у Анкари (1935) и Берлину (1936), за која су раније била надлежна изасланства у Атини или Софији (Анкара) и Прагу (Берлин).⁵

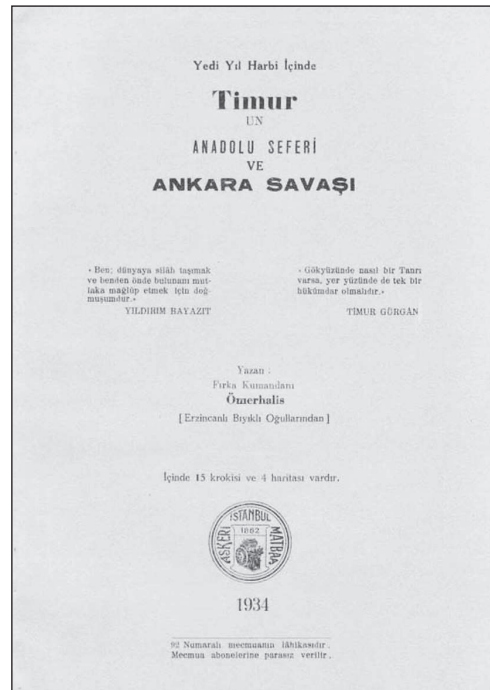
ратовима (1912–1913), обављао је различите командне дужности током Рата за независност (1919–1922). Носилац је следећих војних одликовања: Војна медаља, сребрна медаља за ратну храброст, Орден авганистанске независности, медаља и захвалница за учешће у Рату за независност, в. Е. Кур. Алб. N. Вауџан, <http://www.isteataturk.com/haber/3451/buyuk-taarruzda-komuta-kademelerinde-gorev-alanlarla-ust-duzeydeki-karargah-subaylari>.

² Г. Јовановић, *Ангорска бијка и десјој Сјефан Лазаревић*, у: Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности V, Дани српскога духовног преображења XXI, Деспотовац, 2014, стр. 7–19.

³ Н. Ракочевић, *За време седмогодишњег рајна Тамерланов џоход на Анадолију и бијка код Анкаре*, Београд, 1938.

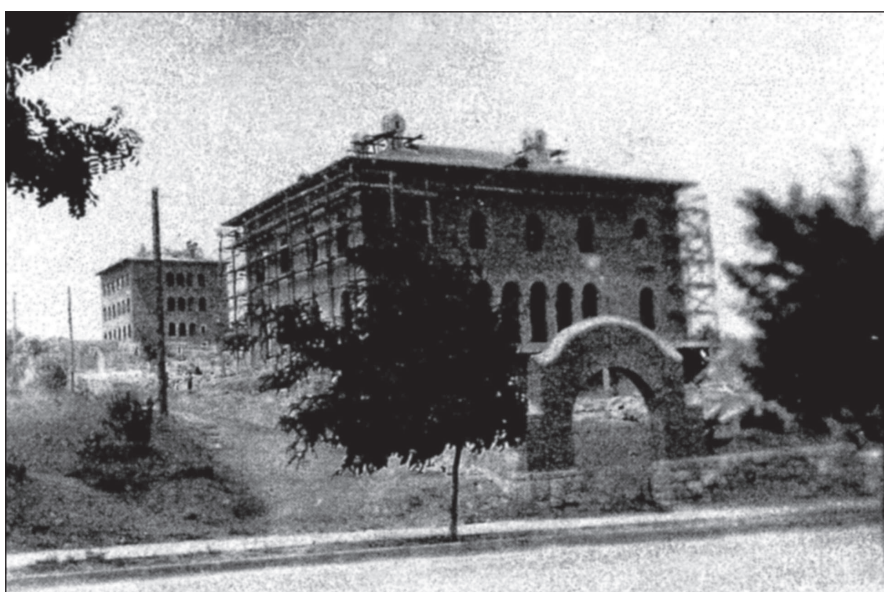
⁴ *Службени војни листи Краљевине Југославије*, стр. 125/1935, Ађ. бр. 3121. од 4. фебруара 1935; ВА, ДПП, Ракочевић Богдана Новица.

⁵ Д. Денда, *Војна обавештајна служба у Краљевини СХС/Југославији 1918–1941*, Војноисторијски гласник 2/2010, стр. 27.

Грађење изасланства у Анкари завршено је 1937. године. То је важно здање новије српске архитектуре, чији је пројектант био Коста Ј. Јовановић,⁶ највише познат као аутор маузолеја династије Карађорђевић – парохијалне цркве Светог Ђорђа на Опленцу (1909–1936).⁷

Идејни творац пројекта изградње изасланства Краљевине Југославије у Ататурковој Анкари био је Бранко Лазаревић (1883–1961), који ступа на дужност краљевског посланика у Турској 1934. године,⁸ а крајем фебруара 1937. године уселјава се у зграду резиденције.⁹

Главна зграда посланства са улице, стање радова 1936. године (Архив Југославије, Посланство Краљевине Југославије у Турској, 370-62-102)

Амбасада се налази на најлепшем месту међу резиденцијалним здањима Пољске, Мађарске, Египта, Француске, Италије, Немачке

⁶ В. Архив Југославије, фонд бр. 62 (Министарство грађевина Краљевине Југославије), фасцикла бр. 152, план зграда посланства, резиденције и помоћне стамбене зграде са сигнатуром Косте Ј. Јовановића из 1931. године. У фасцикли бр. 1396 истога фонда налази се велики број докумената у вези са описом радова и предрачунима за електричне инсталације, телефон, гасну мрежу, оградни зид, намештај, дрвенарију и сл.

⁷ Радови су завршени у мају 1937. године. У телеграму Министарство иностраних послова моли посланство да саопшти члановима режијског одбора да поднесу обрачун за све суме стављене на расположење, Архив Југославије, Посланство Краљевине Југославије у Турској, 370-62-186.

⁸ Посланство постаје амбасада 1939. године.

⁹ Архив Југославије, Посланство Краљевине Југославије у Турској, 370-61-488.

Амбасадор Лазаревић са сарадницима испред резиденције у Анкари (из збирке Милоша Јуришића)

Извор: Cemal Işıksel, *Türk Tarih Kurumu Basımevi*, Ankara 1969, 108

првог турског секуларног председника, чије је пријатељство ојачано током одржавања балканских конференција (1930. и 1931. године), а

и Америке, у кварту Каваклидере, једном од најелитнијих делова Анкаре.¹⁰ Ново посланство допринело је позитивном развоју међудржавних односа Краљевине Југославије и Републике Турске, односно односа између краља Александра I Карађорђевића (16. децембар 1888 – 9. октобар 1934) и Мустафе Кемала Ататурка (12. март 1881 – 10. новембар 1938),

¹⁰ О архитектури здања в. А. Кадијевић, *О архитектури Југословенског посланства у Анкари*, Споменичко наслеђе 11, Београд, 2010, стр. 55–70.

поготово приликом службене посете југословенског монарха Турској 4. октобра 1933. године.¹¹

Пуковник Ракочевић напушта дужност у јесен 1937. године.¹² По повратку у земљу 1938. године објављује превод књиге генерала Емерхалиса.¹³ Веома мало података може се наћи у изворима у вези са пуковником Ракочевићем.¹⁴ У Архиву Југославије постоји само један документ, шифровани телеграм од 10. фебруара 1941. године упућен лично амбасадору, у коме Цинцар Марковић, министар спољних послова Краљевине Југославије, обавештава да пуковник Ракочевић полази за Цариград и Анкару у приватну посету својим познаницима.¹⁵ Само два месеца касније пуковник је погинуо на дужности у генералштабу 6. априла 1941. године.

Ракочевић је непосредно по ступању на дужност војног изасланика 1935. године у Анкари добио информацију у турском Главном генералштабу о историји посвећеној бици код Ангоре генерала Емерхалиса и одмах затражио дозволу да дело преведе на српски језик. У предговору наводи како у почетку није знао турски језик, те се истим није могао ни користити. Озбиљност превода овога дела указује на то да је веома успешно овладао турским језиком за две године, колико је службовао у Анкари. Додељен му је официр из турског Главног генералштаба који је говорио француски језик и који је са пуковником Ракочевићем ишао два пута на место где се одиграла битка. Официр му је приликом одлазака детаљно показао места на којима су се налазили Бајазит и деспот Стефан, као и распоред свих осталих команданата обеју страна.¹⁶

Захваљујући личном интересовању Мустафе Кемала Ататурка, као и делу генерала Емерхалиса из 1934. године, данас се поседују подаци где се тачно одиграла Ангорска битка. Упркос постојању бројних османских и европских извора, није било јасно где се одиграла битка све до 30-их година прошлога века. Емерхалис образлаже који су недостаци досадашњих историја ове битке: неслагања су у вези са тим с које стране је Бајазит дошао на бојиште, а са које стране је то учинио

¹¹ B. N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları IV*, Ankara, 1993, str. 287–291.

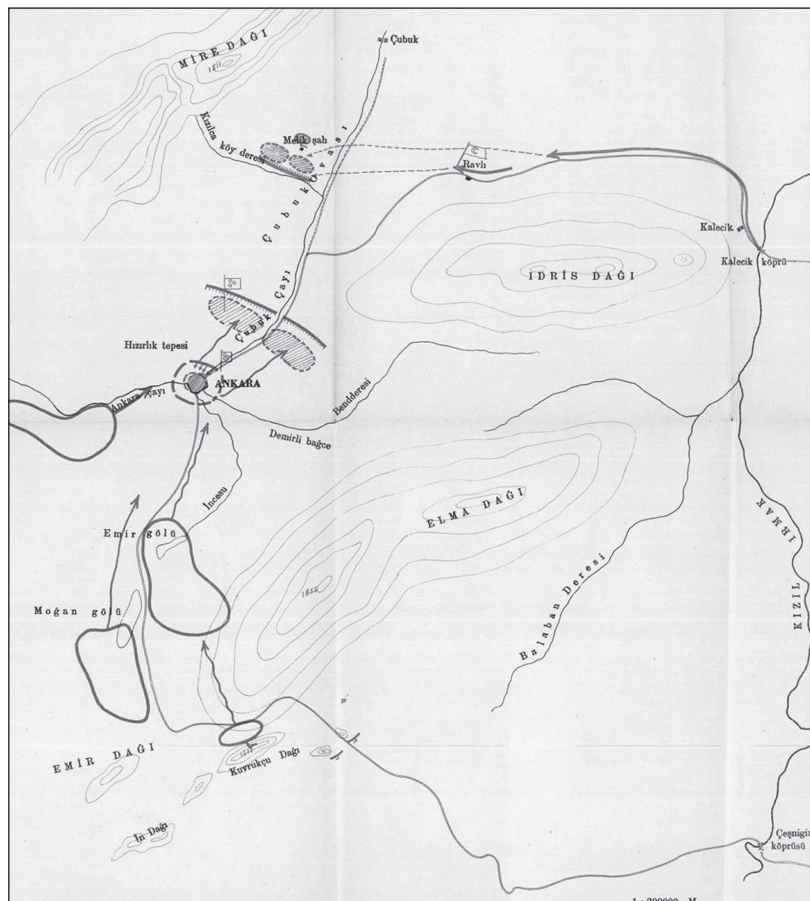
¹² Г. Томац, нови војни изасланик, стиже у Турску 8. октобра 1937. године, в. Архив Југославије, Посланство Краљевине Југославије у Турској, 370–61–490.

¹³ Н. Ракочевић, *нав. дело*.

¹⁴ Мирјана Теодосијевић је добила податке о пуковнику Ракочевићу од његове сестричине Мирославе Зечевић Борели. Пуковник је имао намеру да напише књигу о односима Југославије и Турске. Његова библиотека и сви радови спаљени су како би послужили као огрев војсци 1945. године у породичној кући у Таковској улици, в. М. Теодосијевић, *Poznavaoci turskog jezika kod Srba*, *Orijentalistika* 70, Beograd, 1997, str. 72–73.

¹⁵ Архив Југославије, Посланство Краљевине Југославије у Турској, 370–8–506.

¹⁶ Н. Ракочевић, *нав. дело*, предг. преводиоца.

Карта бр. 5, настала као резултат преданог и зналачког ангажовања Емерхалиса, пружа најпоузданије податке у вези са местом на коме се одиграла Ангорска битка. Извор: Ömer Halis [Büyüktay], Yedi yıl harbi içinde Timur'un Anadolu seferi ve Ankara savaşı, Askeri Matbaa, İstanbul, 1934, Harita No: 5

Тамерлан, затим о броју учесника са обе стране, о јачини крила битачног фронта, фазе, о местима на којима су се налазили врховни заповедници, о улози тврђаве, правцу и величини војске која је одступала и сл. Простор на којем су се груписале војске и где се одиграла битка протеже се на југу почевши од језера Моган и Ејмир право ка северу, обухватајући територију целе Анкаре, све до Чубука и Махмутоглан села.¹⁷

¹⁷ Ömerhalis, *nav. delo*, str. 7, u nap.

Ослањајући се на постојеће податке из различитих историјских извора, Мустафа Кемал Ататурк обишао је равницу Чубук с циљем да утврди место битке. Када се вратио у палату, рекао је својим сарадницима да нема сумње у то да се Ангорска битка одиграла на месту где се налази Есенбога (Esenboğa). Махмут Есат Бозкурт у поглављу које носи назив *Аџаџурк и Тамерлан* описује Ататуркову опчињеност Тамерлановим делом и преноси Ататуркове речи: „Да сам ја био у Тамерлановом времену, не бих постигао оно што је он, а да је он био у мом времену, постигао би много више од мене.”¹⁸

Професорка Г. Јовановић скренула је пажњу на то како би било значајно видети које изворе је користио Емерхалис, јер се у српском преводу не налази податак о томе. У литератури је наведено 63 извора, међу којима је десет страних извора (шест на персијском, два на француском, један на енглеском и један на немачком језику). У дужем списку литературе налази се *Жиџије десиоџа Сџефана Лазаревића* (*Sırp Despotu İstefan Lazareviçin hayatı*), где је у загради назначено да се ради о преводу са француског језика. Овде је само делимично одгонетнуто из ког писаног извора су Емерхалисови цитати *Жиџија* на које указује Г. Јовановић. До сада није било познато да постоји превод *Жиџија* на француски језик, те се самим тим отворило ново питање, да ли заиста постоји превод на француски језик. Према досадашњим сазнањима, *Жиџије* је у целини, поред српског и бугарског, преведено и на дански језик и турски језик, док је фрагментарно преведено на немачки језик. *Жиџије* су на савремени српски језик превели Лазар Мирковић¹⁹ и Гордана Јовановић.²⁰

Г. Јовановић указала је на један проблематичан део превода из *Жиџија* који преноси Емерхалис:²¹

„Српски историчар Константин Филозоф у свом рукопису од 1431 године, који се односи на живот српског деспота Лазаревића, каже: Непријатељ је гонио веома јако растурен и кад је деспот стигао на морску обалу, скеле и лађе биле су угрожене и није се могло малим лађама прећи преко мореуза северно од Чанаккалеа, због чега се морало склонити у Цариград.”²²

¹⁸ M. Esat Bozkurt, *Aksak Demir'in Devlet Politikası*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2005, str. 84.

¹⁹ Л. Мирковић, *Жиџије Сџефана Лазаревића*, Београд, 1989.

²⁰ Константин Филозоф, *Живоџи Сџефана Лазаревића, десиоџа српскога*, превод и напомене Г. Јовановић, Београд, 2009. Љубазношћу колега из Француске добили смо информацију да не постоји податак о преводу *Жиџија* на француски језик. Уколико постоји, превод је фрагментаран, али о томе такође не постоје подаци.

²¹ Г. Јовановић, *нав. дело*, стр. 10.

²² Н. Ракочевић, *нав. дело*, стр. 119, у нап.

У оригиналу овога дела цитат из Константиновог *Жиџија* гласи: Sırp Despotu Lazaroviçin hayatına dair, Sırp Filozof Kostantinin 1431 tarihli elyazısı eserinde „... düşmanın kendilerini dağınık takip eyledikleri ve bu sırada Despotun sağ elinden yaralandığı ve sahile eriştiğinde bütün iskele ve gemiler tehdit altında olduğundan sandallarla dalgalı denizi Çanakkale Boğazı şimalinden geçemeyerek İstanbul'a iltica ettiği“ yazılmaktadır²³:

„У рукописном делу српског Филозофа Константина из 1431. о животу српског деспота Лазаревића пише: непријатељ их је гонио у широком луку и у том је деспот био рањен у десну руку, а с обзиром на то да су све скеле и лађе биле угрожене кад је стигао на обалу и да се није могло прећи чамцима по узбурканом мору северно од мореуза Чанаккалеа, он се склонио у Истанбул“ (превод, М. Ђинђић).

Податак да се малим лађама није могло прећи северно од Чанаккалеа представља додаток генерала Емерхалиса, јер код Константина Филозофа овај податак није наведен: „Вратио се, пошто су се варвари раширили и одасвуд излили, (али) је побеђивао појединачне гониоце имајући окрвављену десницу... Јер када је и поменуто море које настаје од северног и хелеспонтског, хтео прећи како би упловио у море које се простира чак до Камарије, то није било лако могуће, јер су и земље и прелази и пристаништа били исмаилћански. Зато се склонио у Цариград.“²⁴

Из контролног превода на српски закључује се да је тај одељак пуковник Ракочевић коректно превео, са напоменом да је из неког разлога прескочио да преведе део који говори о томе да је деспот Стефан приликом повлачења био рањен у десну руку. Генерал Емерхалис још на једном месту наводи да Константин Филозоф каже да се Деспот приликом повлачења борио са Тамерлановим деловима и да је био рањен у десну руку.²⁵ Приметне су разлике у односу на наводе Константина Филозофа у вези са пружањем отпора Деспотове војске приликом повлачења, што може бити објашњено чињеницом да је генерал Емерхалис користио вероватно фрагментарни писани, а могуће и усмени превод *Жиџија* са француског језика.

И приликом давања описа величине Бајазитове војске Емерхалис се позива на Константина Филозофа, наводећи да у његовом делу не постоји податак о бројној јачини српске војске под командом деспота Стефана, као и да се не може прецизирати тачан број.²⁶ Податак о

²³ Ömerhalis, *nav. delo*, str. 97, u nap.

²⁴ Константин Философ, *нав. дело*, стр. 46.

²⁵ Н. Ракочевић, *нав. дело*, стр. 130, у нап.

²⁶ *Иџо*, стр. 94, у нап.

бројчаном стању српске војске преузима од Мустафе Нурија Паше,²⁷ назира катастарске управе (од 1876. до 1881. године), који у историји Османског царства *Резултиати догађаја* каже да их је било осам хиљада.²⁸

Богат је и инвентар топонима једне од највећих битака у историји цивилизације. Он пружа важне податке корисне за тумачење тока саме битке, као и односа међу њеним актерима. Као сведоци велике битке, остали су сачувани топоними антропонимијског порекла као што су ојконими *Есенбога* (тур. Esenboğa, İsen Boga²⁹) и *Махмутоглан* (тур. Mahmutoğlu³⁰), *Санџар* (Sancar)³¹ и ороними *Тимур Тейеси* (тур. Timur Teresi,³² Тимурово брдо, данас Hıdırlık Teresi), *Јилдирим Даги* (Yıldırım dağı³³). И данас постоји ороним *Џанкуртаран Теје* (тур. Sankurtaran), брдо које је добило назив по томе што је Бајазитова претходница, управо нашавши се на њему, схватила да је Бајазит заробљен и да ће тиме престати гоњење, односно да су они спасени.

Међу топонимима посебну пажњу привлачи микротопоним *Срџ Гази*, који Емерхалис у једној напомени помиње у свом делу и који би сведочио о храброј борби деспота Стефана Лазаревића и српске војске на страни турског султана Бајазита:

„1 : 200000 haritada ricat yolu üzerindeki Sırgazi yazısı da muvaffakiyetli musademelere delalet etmektedir”;³⁴

„1 : 200000 haritada dönüş yolu üzerindeki Sırgazi ovası da başarılı savaşlara delalet etmektedir” (превод на савремени турски језик, М. Ђинђић).

Н. Ракочевић преводи ову реченицу на следећи начин:

„На карти 1 : 200000, а на путу којим се отступало, пише на једном месту Срп Гази – Српски победник, што значи, да су се Срби са успехом борили.”³⁵

Превод М. Ђинђић гласи:

„На карти 1 : 200000, на путу којим се одступало и *равница* Срп Гази указује на то да су се (Срби) успешно борили.”

Овде је вероватно дошло до омашке у преводу, јер у турском језику постоје као хомонимне следеће лексеме:

²⁷ Mustafa Nuri Paşa, *Netayicü'l-Vukûât (Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi) I-IV*, Sad: Neşet Çağatay, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.

²⁸ Н. Ракочевић, *нав. дело*, стр. 94, у нап.

²⁹ Туркоман из Сирије, Тамерланов командант. Аеродром у Анкари данас носи његово име.

³⁰ Тамерланов командант који је заробио султана Бајазита.

³¹ Један од Тамерланових команданата.

³² Брдо са којег је Тамерлан посматрао битку.

³³ Према надимку султана Бајазита – Муњевити.

³⁴ Ömerhalis, *nav. delo*, str. 97, у нап.

³⁵ Н. Ракочевић, *нав. дело*, стр. 119, у нап.

yazi¹ *im.* **1.** pisanje. **2.** pismo, alfabet. **Arap –sı** arapsko pismo. **Türk –sı** tursko pismo. **3.** rukopis. **inci gibi bir** – sitan rukopis. **okunaklı** – čítak rukopis. **4.** način izražavanja, stil. **5.** članak. **6.** natpis. **7.** *relig.* sudbina, kob.

yazi² *im. nar.* ravnica; isp. ova.³⁶

У време када је Емерхалис писао дело лексема *yazi* се активно користила у турском језику у значењу *равница*.

Као додатну напомену Н. Ракочевић наводи да се *брдо* Срп Гази налази јужно од планине Јилдирима, 40 km северозападно од вароши Чубука, а 25 km источно од вароши Кизилца Хамам.³⁷ У самом предговору Н. Ракочевић истиче како му је током превођења неколико пута сам генерал Емерхалис помогао дајући му потребна објашњења и да му је он лично на карти 1 : 200000 показао где се налази место Срп Гази – Српски победник.³⁸ Н. Ракочевић наводи да је у питању *брдо*, вероватно на основу усменог генераловог објашњења, јер податак који наводи Емерхалис у горе анализираној реченици то не потврђује.

На основу овог податка настао је рад који се бави оронимом *Срп Гази*.³⁹ Једино се у Емерхалисовом делу може наћи писани податак о овом топониму. Овај топоним не бележи ни најновија монографија посвећена историјским топонимима у Турској,⁴⁰ као ни електронско издање *Историјски топоними I Вилајета Румелије (1514–1550)*, пописа насталог у оквиру пројекта Генералног директората Државних архива Владе Републике Турске.⁴¹

У вези са разматраним топонимом неопходно је осврнути се на веома значајан појам *газије* (*gaze*) (*gazi*), његово значење, употребу и статус из историјске перспективе. Витек је утврдио *гази-теорију*, по којој је исламска вера била темељ на којој је Османско царство настало

³⁶ М. Ђиндић, *Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük*, Ankara, 2014.

³⁷ Н. Ракочевић, *нав. дело*, стр. 119, у нап.

³⁸ *Исџо*, стр. 4. На карти 1 : 200000 (бр. 5) Емерхалис није забележио овај топоним, што иде у прилог нашем тумачењу да Н. Ракочевић није адекватно превео реч *yazi*.

³⁹ В. Николић, *О једном необичном топониму код Анкаре у Турској*, у: *Nomen est omen*, Београд, 2009, стр. 147–154.

⁴⁰ Исп. В. Umar, *Türkiye`deki Tarihsel Adlar*, Istanbul, 1993.

⁴¹ *Osmanlı Yer Adları: I, Rumeli Eyaleti (1514–1550)*, Ankara: Т. С. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı. 2013 (elektronik yayınlar, basılı olmayan): http://www.devletarsivleri.gov.tr/assets/content/Yayinlar/elektronik-yayinlar/osmanli_yer_adlari_1.pdf. Искрено се захваљујем историчару Александру Јаковљевићу, сараднику Историјског института, који ми је указао на овај, као и на друге османске изворе релевантне за ову тему.

и трајало.⁴² Упориште за своју теорију и само значење *газије* нашао је у Искендер-нами, познатом делу песника Ахмедија из XV века:⁴³

6905. Gāzi olan Nak kılıcıdur yakîn
Gāzi olur püşt ü penâh-ı ehl-i dîn⁴⁴

6905. Газија је мач Бога,
Он је заштитник и прибежиште верника.

Управо је на појму *газе* као *свећног раиџа*, односно *газије*, *свећног раиџника* који се бори за Ислам утврђена концепција о идеологији Османског царства.⁴⁵ И поред постојања контекстуалних варијација у значењу речи *газа* у различитим изворима, у османским хроникама XV века *газа* бележи верско значење.⁴⁶ Узимајући у обзир преовлађујуће значење речи *газа*, мало је вероватно да је у XV веку деспот Стефан Лазаревић као хришћанин назван *газијом*. Временом се реч *gazi* семантички развијала, те у XX веку, у времену настанка Емерхалисовог дела, поред примарног религијског значења *борац за веру*, она бележи и значења *звање хероја-победника* које иде уз имена (нпр. Gazi Mustafa Kemal Atatürk) и *раиџни ветиџан*.⁴⁷ Н. Ракочевић преводи *Sırp Gazi* као *Српски победник*, што је у складу са значењем које ова реч има у XX веку, али тиме се може довести у сумњу време настанка овога топонима.

Непоуздани извори могу довести до низа заблуда у науци. Иако постоји основана сумња у веродостојност периода настанка топонима *Срп Гази*, као и у његово само постојање на терену, веома би било важно још детаљније истражити турске изворе у вези са поменути микротопонимом, посебно топономастичке карте. С друге стране, успешна топономастичка истраживања подразумевају опсежна теренска истраживања и консултовање што већег броја домаћих информатора, тако да није до краја искључена могућност да Срп Гази, без обзира

⁴² P. Wittek, *The Rise of the Ottoman Empire: Studies in the History of Turkey, 13th–15th Centuries*, ed. C. Heywood, London – New York, 2012.

⁴³ Ахмеди у месневији Искендер-нами посвећеној Александру Великом у извесном броју стихова говори и о настанку Османског царства, као и о османским владарима. Ово дело представља важан извор за проучавање османске књижевности и културне историје.

⁴⁴ <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10667,ahmediskendernameyasarakdoganpdf.pdf?0>

⁴⁵ Детаљно о Витековој *гази-теорији*, као и сагледавању овакве интерпретације османске историје из угла Иналџика, Л. Дарлинг, Кафадара, Имбера и других историчара, в. у А. Јаковљевић, *Савремена историографија и тумачење настанка Османске државе*, Историјски часопис LIII, Београд, 2006, стр. 333–358.

⁴⁶ *Исџо*, стр. 349.

⁴⁷ М. Ђинђић, *nav. delo*.

на непосведоченост у писаним изворима и картама, можда живи у усменом предању старијих мештана тога краја.

Marija S. Đinđić

THE IMPORTANCE OF THE WORK OF GENERAL ÖMER HALİS
FOR SERBIAN HISTORIOGRAPHY AND ONOMASTICS

S u m m a r y

This paper is on the book *Yedi yıl harbi içinde Timur, un Anadolu seferi ve Ankara Savaşı (Timur's expedition to Anatolia and the battle of Angora during the period of Seven years' war)* written by the General of the Turkish Army Ömer Halis (Bıyıktaş) and its Serbian translation made by Serbian Colonel Novica Rakocevic, Kingdom Yugoslavia's first Military Attaché to the Republic of Turkey.

The Battle of Angora in 1402 is the central point in the book, and it provides important information about Serbian Despot Stefan Lazarević, having fought in the battle on the side of Sultan Bayazid.

In this paper, we will focus on some characteristics of the translation into the Serbian language, as well as sources used in this book. Nevertheless, among many other toponyms regarding The Battle of Angora, *Sırp Gazi* appears just in this book, named so in honour of heroic cavalry of Despot Stefan Lazarević, who took part in the battle of Angora.